

Nr 82.

Av herr **Jacobson** i Vilhelmina **m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts framställning om anslag till bidrag till anordnande av skolmåltider.*

I och med 1946 års riksdagsbeslut, varvid statsbidrag, som tidigare endast utgått för barn från mindre bemedlade hem och barn med lång skolväg, generellt beslutades åt alla skoldistrikt, som införde skolbarnsbespising, blev denna inte minst för landsbygden så välsignelsebringande verksamhet en angelägenhet för alla hem och alla barn i skolåldern i hela vårt land. Beslutet förorsakade ett omfattande kommunalt organisationsarbete med igångsättande av verksamheten. Det har gällt att skaffa lokaler, inventarier och personal. Lokalfrågan har på många håll varit den svåraste att lösa. I stort sett torde kunna sägas — vi tänka alldeles speciellt på de norrländska ödemarksdistrikten — att skoldistriktet lyckats väl i sitt organisationsarbete, vilket för övrigt framgår av det osedvanligt stora antal barn, som under de senaste åren beräknats deltaga i skolmåltiderna.

Om det därför råder en allmän belåtenhet över att denna verksamhet numera på allvar tagits upp även i de norrländska ödebygdskommunerna råder inte samma belåtenhet när det gäller de av 1946 års riksdag beslutade statsbidragsgrunderna. Visserligen skedde med anledning av vid 1948 års riksdag väckta motioner den förbättringen att det nuvarande bidragsunderlaget för varje måltid av 60 öre vid bespisingenhet med högst två läraravdelningar höjdes med 20 öre, men den vidtagna åtgärden är icke tillräcklig. De nuvarande statsbidragsgrunderna, som gynna städer och tätorter, måste bli föremål för en översyn och omarbetning, som tar hänsyn till andra på den ekonomiska bärkraften inverkan faktorer än skatteunderlaget. *Varför icke anlägga samma synpunkter vid utformningen av grunderna för statsbidrag till anordnande av skolmåltider, som varit vägledande för statsmakterna vid fastställande av grunderna för statsbidrag till byggnader för folkskoleväsendet?* Gemensamt för båda systemen är, att kommunernas ekonomiska bärkraft, uttryckt i antal skattekrönor per invånare, blir utslagsgivande för statsbidragsprocentens storlek i det enskilda fallet. Vid bestämmandet av statsbidraget till folkskolebyggnader skall emellertid inom vissa gränser — s. k. latituder — även tagas hänsyn till andra på den ekonomiska bärkraften inverkan faktorer än skatteunderlagets storlek i förhållande till antalet invånare. *Någon motsvarighet härtill har riksdagen hitintills icke beslutat när det gäller statsbidrag till skolmåltider.* I strid mot norrlandskommitténs förslag, som innebar, att ett latitudsystem skulle införas även när det gäller statsbidrag till skolmåltider, så att den mot ett visst skatteunderlag svarande bidragsprocenten skulle kunna höjas med tio, framlade dåvarande departe-

mentschefen de nu gällande bidragsreglerna, som endast ta hänsyn till skatteunderlagets storlek i förhållande till antalet invånare.

Norrlandskommitténs förslag gick ut på att vid statsbidragsprocentens fastställande borde icke tagas hänsyn blott till antal skattekronor per invånare utan även till skolbarnsfrekvensen. Denna synpunkt, vilken i remissyttrandena framfördes av ett stort antal kommuner i Norrland, vann emellertid icke Kungl. Maj:ts och riksdagens gillande, vilket, sedan vi nu varit i tillfälle att under några år se verkningarna, måste på det djupaste beklagas. Den brasklapp, som riksdagen 1946 sanktionerade "att möjlighet bör beredas för kommuner att i särskilda fall, då synnerliga skäl visats vara för handen, dispensvägen erhålla statsbidrag med högre procentsats än som skulle följa av de allmänna reglerna", har i verkligheten visat sig vara av mycket ringa värde och endast i ett mycket fåtal fall godtagits av Kungl. Maj:t.

Det nuvarande statsbidraget utgår efter ett system, som syftar till att vara skatteutjämmande men som i praktiken mest tillvaratar statens intressen. Det är faktiskt så konstruerat, att kommunernas andel ökas i dubbel måtto, medan statens minskas. Redan nu har utvecklingen, främst på grund av stegrade matvarupriser som drabba de fyra nordligaste länen hårdast, medfört så kraftiga förändringar i den redan från början tänkta proportionen mellan statens och kommunernas andel att en höjning av det nuvarande bidragsunderlaget och en ändring av statsbidragsbestämmelserna synas vara ofrånkomliga.

Som ett exempel på de beräknade och verkliga kostnaderna för ett genomförande av skolbarnsbespisningen tillåta vi oss återropa förhållandet inom Vilhelmina landskommuns skoldistrikt. De sakkunniga hade i sitt betänkande beräknat kommunens kostnader till 28 öre per skattekrona. Redan under läsåret 1947/48 var kostnaden uppe i 107 öre, vartill staten bidrog med endast 48 öre, vadan den hårt skattetyngda kommunens nettokostnad blev 59 öre mot beräknade 28 öre per barn och måltid.

Redan 1949 års riksdag beslöt med anledning av en motion, undertecknad av ett stort antal norrländska riksdagsmän ur skilda partier, att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en utredning rörande de nuvarande grunderna för statsbidrag till skolmåltiderna. Först nu synes Kungl. Maj:t vara benägen tillsätta den begärda utredningen, vilket noteras med största tillfredsställelse.

En mindre höjning av bidragsunderlaget är departementschefen villig vidtaga, men endast en höjning av tio öre per måltid och lärjunge för bespisningsenheter med minst tre läraravdelningar och därutöver och fem öre per måltid och lärjunge vid bespisningsenhet med högst två läraravdelningar.

Ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag skulle i realiteten innebära, att städer och tätorter, vilka ha ett stort antal läraravdelningar vid sina skolor, skulle erhålla en dyrtidskompensation av drygt 16 % under det att skoldistrikt med gles befolkning, varav självfallet följer ett lågt antal läraravdelningar, skulle få nöja sig med 6 $\frac{1}{4}$ % i dyrtidskompensation. Det är svårt inse riktigheten i ett dylikt förfarande. Tvärtom borde ju det ha varit så, att de norrländska öde-

bygdsområdena — där skolor med en och två läraravdelningar ofta finnas och där prisstegringarna, inte minst på grund av höjda frakter, varit kraftigare än annorstädes — skulle ha blivit delaktiga av en högre dyrtidskompensation än centralt belägna skoldistrikt, där i många fall ett stort antal elever samtidigt kunna utspisas, vilket i sin mån nedbringar kostnaderna. I detta fall föreligger icke någon saklig anledning att gynna städer och tätorter på landsbygdens be-
kostnad.

Som allmänt omdöme om den föreslagna höjningen av såväl det allmänna bidragsunderlaget som vid bespisingensenheter med högst två läraravdelningar tillåta vi oss framhålla, att en höjning med 20 à 30 öre per måltid och lärjunge borde ha föreslagits med hänsyn till de inträffade prisstegringarna.

Med stöd av det anförda hemställes,

att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts förslag rörande bidrag till anordnande av skolmåltider för budgetåret 1952/53 måtte besluta

a) att — i avvaktan på den översyn av grunderna för statsbidrag till skolmåltider, som departementschefen förutskickat — den ändringen redan nu vidtages, att bidrag skall utgå med två tiondels procent för varje fullt tiotal skatteören, varmed skoldistrikts eller kommuns skatteunderlag för redovisningsåret understiger 55 skattekronor per invånare;

b) höja det särskilda bidragsunderlaget för mindre bespisingensenheter med högst två läraravdelningar till 90 öre per måltid och lärjunge;

c) vidtaga den erforderliga höjning i det av departementschefen äskade förslagsanslaget, som följer av ett bifall till motionen.

Stockholm i januari 1952.

Uddo R. Jacobson.

E. Oskar Åkerström.

Harald Kärlander.

Henning Gustafsson.

Erik W. Norén.

Ivar Jansson,
Kalix.

Verner Hedlund,
Östersund.

Carl Östlund.

Magnus Nilsson.

J. O. Gavelin.

Gösta Skoglund.

J. Helmer Johansson
i Norrfors.

Olof W. Wiklund.

Hildur Ericsson,
Luleå.

Oscar Andersson
i Långviksmon.

Märta Boman.

John G. Löfroth.

Nils Jönsson,
Rosshol.

Helge Lindström.

Alg. Gunnarsson.

Sigfrid Jonsson
i Järvsand.

K. J. Andersson
i Alfredshem.